

“Тасдиқ мекунам»

Ректори МТҒ «Донишкадаи
тиббӣ-иҷтимоӣ Тоҷикистон»

н.и.и. Ибодзода З.Х.

аз «29» 04 соли 2025

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

ба диссертатсияи Қурбонов Назаралӣ Талабович дар мавзуи

**“Такмили тадбирҳо оид ба пешгирии бемориҳои зухравӣ дар байни
гурӯҳҳои осебпазири аҳоли” аз рӯи ихтисоси**

14.02.03 – Сихатии ҷомеа ва тандурустӣ

ш. Душанбе, 2025 сол, 182 саҳифа

Диссертатсияи Қурбонов Назаралӣ Талабович дар мавзуи “Такмили тадбирҳо оид ба пешгирии бемориҳои зухравӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли” ба ихтисоси илмӣ 14.02.03 – Сихатии ҷомеа ва тандурустӣ ба шиносномаи ихтисосӣ илмӣ пурра мувофиқат мекунад. Ин мувофиқат чунин асоснок карда мешавад. Мавзӯи диссертатсия ба таҳқиқ ва рушди чорабиниҳо барои беҳтар кардани ҳолати саломатии гурӯҳҳои осебпазири ҷомеа равона шудааст. Ихтисоси 14.02.03 – Сихатии ҷомеа ва тандурустӣ мустақиман ба таҳлили вазъи саломатии ҷомеа ва таҳқиқоти самтҳои пешгирии бемориҳо дахл дорад. Пешгирии бемориҳои сироятӣ яке аз самтҳои калидии ин ихтисос мебошад. Мазмуни диссертатсия ба таҳияи усулҳои муассир барои назорат ва пешгирии бемориҳо, махсусан дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли, мутобикат мекунад. Муҳтавои таҳқиқот ба омӯзиши мушкilotи гурӯҳҳои осебпазири аҳоли тамаркуз намуда, муносибатҳои муоссири ғамхорӣ ва дастгирии тиббиро барои беҳбудии саломатӣ таҳия менамояд. Ин яке аз самтҳои асосии ихтисоси мазкур ба ҳисоб меравад. Диссертатсия инчунин ҷанбаҳои иҷтимоӣ, гигиенӣ ва фарҳангии пешгирии бемориҳо тавассути таҳқиқи омилҳои хатари иҷтимоӣ ва алоқамандиро фаро гирифта, бо вазифаҳои ин ихтисоси илмӣ мувофиқат мекунад. Мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия дар доираи истифодаи равишҳои илмӣ барои ба даст овардани натиҷаҳои амалӣ ва тавсияҳо барои рушди системаи пешгирии бемориҳо дар ҷомеа мувофиқат менамояд.

Мубрамияти мавзуи таҳқиқ. Мубрамияти мавзӯи таҳқиқот, ки ба пешгирии сироятҳои таносулӣ ва беҳбудии саломатии гурӯҳҳои осебпазири

аҳоли равона шудааст, дар шароити иҷтимоиву иқтисодии муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои аҳамияти хос мебошад. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон зикр кардаанд: «Дар кишвари соҳибистиклоли мо саломатии мардум боигарии давлат ва ҷузъи таркибии ҳадафҳои стратегии он доништа шудааст».

Бо дастгирии Ҳукумати ҷумҳурӣ, пешгирии бемориҳои иҷтимоӣ, аз ҷумла сироятҳои зухравӣ, ва беҳтар намудани дастрасӣ ба ёрии тиббию иҷтимоӣ самтҳои афзалиятноки низоми тандурустии кишвар махсуб мешаванд. Баландшавии сатҳи муҳоҷирати меҳнатӣ, афзоиши хатарҳои рафторӣ, нашъамандӣ ва тағйирёбии нақши оила боиси паҳншавии бемориҳои зухравӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли гардида, ба мушкилоти ҷиддии иҷтимоиву тиббӣ табдил ёфтааст. Паҳншавии бемориҳо ба вазъи иҷтимоӣ, масрафи буҷети оилавӣ, ва сатҳи зиндагии аҳоли таъсири манфӣ мерасонад, ки ин масъала, махсусан бо назардошти вазъи ҷаҳонишавӣ, бухрони молиявӣ ва пастравии сатҳи маълумотнокии иҷтимоӣ, аҳамияти иловагӣ касб мекунад. Таҳқиқоти ватаниву байналмилалӣ зарурати ҳамоҳангсозии чораҳои профилактикӣ ва рушди тадбирҳои дастрасии босифати тиббиро таъкид намуда, онро воситаи муҳими баланд бардоштани сатҳи солимии репродуктивӣ ва сифати зиндагии аҳоли меҳисобанд. Ҳолати мазкур, махсусан дар Тоҷикистон, ки аз захираҳои зиёди меҳнатӣ бархӯрдор аст, таваҷҷуҳи бештарро ба ҳифзи тандурустии гурӯҳҳои осебпазири аҳоли ва коҳиши хавфҳои иҷтимоӣ талаб мекунад.

Ҳамзамон ба ташҳиси бармаҳал ва табобату пешгирии бемориҳои зухравӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли ва аъзои оилаҳои онҳо аҳамияти калон дода мешавад. Дар маҷмӯъ, ба проблемаҳои пешгирии бемориҳои зухравӣ диққати олимони пешбари соҳа дар кишвар беҳтар гардидааст. Тибқи қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номгӯйи бемориҳои аз нигоҳи иҷтимоӣ муҳим, ки барои атрофиён хатардоранд, бемориҳои бемориҳои зухравӣ илова карда шуданд. Дар аини ҳол проблемаи мазкур диққати махсуси мутахассисонро оид ба пешгирӣ ва паҳншавии онҳо тақозо менамояд. Бемориҳои (сироятҳои) таносулӣ қобили идора ба ҳисоб рафта, то кунун як қатор барномаҳои миллии қабулшуда оид ба назорату пешгирии бемориҳои сироятӣ, аз ҷумла ВНМО/БПНМ нишон доданд, ки ин ҳолат зарурати идома додани чорабиниҳои пешгирикунандаро дар ҳама сатҳҳо тасдиқ мекунад.

Дарачаи асосноккунии гузаришҳои илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудаанд. Дар адабиёти соҳавӣ маводи илмӣ оид ба ҷанбаҳои тиббӣ-иҷтимоии бемориҳои зухравӣ ва дигар бемориҳои

урогениталӣ аз нигоҳи иҷтимоӣ масъалаи муҳим ва ҷиддӣ маҳсуб меёбад. Аммо масъалаҳои вобаста будани сатҳи гирифтор шудани аҳоли ба бемориҳои мазкур вобаста ба синну сол, шуглу пеша, ҷойи истиқомат ва хусусиятҳои рафтории садҳо ҳазор нафар муҳоҷирони меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хориҷи кишвар бар пояи барномаҳои мақсадноки пешгирикунанда ҳануз мавриди омӯзиш, таҳлил ва арзёбӣ қарор нагирифтаанд. Дар ҷараёни таҳқиқот душвориҳои мавҷудаи соҳа ва комёбиҳои Хадамоти санитарӣ, аз ҷумла дерматовенерологӣ омӯхта шуда, аҳамияти натиҷаҳои воқеии бахши тандурустӣ барои минтақа ва ҷомеа аз нуқтаи назари иқтисодию иҷтимоӣ ҳамчун унсуре муҳим баррасӣ гашта, ба асоси далелҳои воқеӣ арзёбӣ шуданд.

Ҳамаи ин омилҳо дар маҷмӯъ мубрам будани мавзӯи таҳқиқотро нишон медиҳанд. Коркарди муносибатҳои нав ва такмил додани роҳҳои пешгирии аввалияи мубталогардӣ ба бемории таносулӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли масъалаи мубрам ва рӯзмарра маҳсуб меёбад.

Диссертатсия дар доираи татбиқи мавзӯи илмӣ-таҳқиқотии МД «Пажӯҳишгоҳи тиббию профилактикии Тоҷикистон», фармоиши Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти № 713 аз 20-уми декабри соли 2008 «Дар бораи пурзӯр намудани кор бо паҳншавии бемориҳои пӯст ва сироятҳои бо роҳи алоқаи ҷинсӣ гузаранда», инчунин «Барномаи давлатии рушди соҳаи тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии вилояти Хатлон барои солҳои 2021-2025» ба иҷро даромадааст, ки нуктаҳои меҳвариаш тавассути Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №704 аз 31-уми декабри соли 2020 ба тасдиқ расида, самтҳои афзалиятноки таҳқиқотҳои илмиро дар соҳаи саломатии аҳоли ва тандурустии ҷамъиятӣ муайян менамоянд.

Пайомадҳои ислоҳоти иҷтимоию иқтисодӣ, боло рафтани сатҳу мизони бемориҳои бархоста аз ҷанбаи иҷтимоӣ, камбизоатӣ, коҳиш ёфтани даромадҳои молии аҳоли, ки ба муҳоҷирати иҷбории меҳнатӣ рӯ овардани нерӯҳои кориро ангезиш дода, ғаёл шудани бозори танфурушӣ заминасозӣ намудааст, мубрам будани таҳқиқоти мазкурро мушаххас месозад.

Навгони илмӣ таҳқиқот. Хусусиятҳои зерини эпидемиологии сироятҳои зухравӣ дар минтақаҳои ҷануби Ҷумҳурии Тоҷикистон мушаххас гашт:

1. Баъзе махсусиятҳои эпидемиологии бемориҳои сироятии зухравӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳолии дар минтақаҳои ҷануби Ҷумҳурии Тоҷикистон ошкор шуд;

2. Муқаррар карда шуд, ки дар байни беморони гирифтор сироятҳои зухравӣ, қисми асосиро гурӯҳҳои осебпазири аҳоли: шахсони яккаву танҳо,

ҷойи зисти номуайян, ашхоси дар ҳолати душвори зиндагӣ қарордошта ва муҳочирони меҳнатӣ ташкил медиҳанд;

3. Таъсири сатҳи маълумот, синну сол ва шуғл ба сатҳи мубталошавӣ ба бемориҳои таносуӣ: трихомониаз, хламидиоз, сӯзок ва оташак, аз ҷумла дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли тасдиқ гардид;

4. Махсусиятҳои рафтори заноне, ки дар муҳочирати меҳнатӣ қарор доранд, ҳангоми мурочиат ба табибони акушер-гинеколог ва табиби оилавӣ вобаста ба мақоми иҷтимоӣ ва маълумоташон ба қайд гирифта шуданд;

5. Муқаррар карда шуд, ки дар байни ҳолатҳои сабтёфтаи мубталошавӣ ба сироятҳои таносуӣ аксаран сироятҳои хламидӣ ва трихомониаз, ки герпес ва папилломаҳоро дар пай доштанд, ба назар мерасанд.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия. Дар беҳтар намудани фаъолияти мутахассисони диспансерҳои пешгирии бемориҳои пӯст ва зухравӣ, сахми муассисаҳои КАТС, марказҳои соҳавӣ ва намояндагиҳои мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ (ҷамоатҳо) муҳим ва ошкоро зоҳир мегардад. Ин ҳамкорӣ на танҳо ба беҳсозии иқтисодии касбии мутахассисон мусоидат мекунад, балки барои тарҳрезии тадбирҳои самарабахши пешгирии бемориҳои пӯсту зухравӣ низ заминаи мустаҳкам фароҳам месозад.

Илова бар ин, натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур аҳамияти назаррас дар татбиқи соатҳои иловагӣ ва дарсҳои факултативӣ дар доираи барномаҳои таълимии синфҳои болоии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, литсейҳо, гимназияҳо, инчунин муассисаҳои миёна ва олии касбӣ (бо равияи ғайритиббӣ) доранд. Масоили ташаккули тарзи ҳаёти солим ва пешгирии сироятҳои таносуӣ дар байни наврасон ва ҷавонон, бо назардошти мундариҷаи пажӯҳиши мазкур, ба дараҷаи баланд муҳим маҳсуб мешаванд.

Аҳамияти назариявии натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур дар асоси принципҳои тибби муосир ва далелҳои илмӣ собитшуда ба ҳуҷҷат оварда шудааст. Инчунин бори аввал дар минтақаҳои ҷануби Ҷумҳурии Тоҷикистон самаранокӣ чорабиниҳои пешгирикунанда дар байни гурӯҳҳои осебпазири аҳоли, аз ҷумла муҳочирони меҳнатӣ ба асоси далелу рақамҳои қиёсии собитшуда таҳқиқу арзёбӣ шудаанд..

Муқаррароти назариявӣ, методӣ, дастурамалҳо ва тавсияҳое, ки дар натиҷаи таҳқиқот пешниҳод шудаанд, ба баланд бардоштани савияи донишу малакаи касбии мутахассисони диспансерҳои пешгирии бемориҳои пӯсту зухравӣ ва коршиносони марказҳои тиббию профилактикии зинаи аввали хизматрасонӣ равона шудаанд. Самтҳои афзалиятноки пешгирии сироятҳо

муайян гашта, тавсияҳои мушаххас барои пешгирӣ ва ташхиси бармаҳалии бемориҳои зухравӣ, инчунин бемориҳои соматикӣ, аз ҷумла омосҳои бадсифати узвҳои репродуктивӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазирӣ аҳолии таҳия ва пешниҳод шудаанд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқ. Дар адабиёти соҳавӣ маводи илмӣ оид ба ҷанбаҳои тиббию иҷтимоии сироятҳои зухравӣ ва дигар бемориҳои урогениталӣ ҳамчун масъалаи муҳим ва ҷиддӣ арзёбӣ мегардад. Дар айни замон, масъалаҳои марбут ба сатҳи гирифтورشавии аҳолии ба бемориҳои мазкур вобаста ба омилҳои муҳталиф, аз ҷумла синну сол, шугл, ҷойи истиқомат ва хусусиятҳои рафтории садҳо ҳазор нафар муҳоҷирони меҳнатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар хориҷи кишвар фаъолият мекунанд, бо назардошти татбиқи барномаҳои мақсадноки пешгирикунанда, ҳанӯз пурра мавриди омӯзиш, таҳлил ва арзёбӣ қарор нагирифтаанд.

Дар чараёни таҳқиқот, душвории мавҷудаи соҳа ва дастовардҳои Хадамоти санитарӣ, аз ҷумла Хадамоти дерматовенерологӣ, бо усулҳои илмӣ омӯхта шуданд. Аҳамияти натиҷаҳои воқеии ин бахши тандурустӣ барои минтақа ва ҷомеа аз нуқтаи назари иқтисодию иҷтимоӣ ҳамчун як унсурӣ калидӣ баррасӣ гардид ва бо далелҳои аниқ арзёбӣ шуд.

Ҳамаи ин омилҳо бо ҳамдигар ҳамбастагии мубрамияти мавзӯи таҳқиқотро нишон медиҳанд. Зарурати коркарди муносибатҳои нави илмӣ ва тақмили роҳи усулҳои пешгирии аввалияи гирифтӣ ба бемориҳои сироятӣ таносуӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазирӣ аҳолии, бахусус муҳоҷирони меҳнатӣ, масъалаи асосӣ ва рӯзмарра маҳсуб меёбад.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дарачаи илмӣ дар таҳқиқ. Ҳиссаи шахсии муаллиф дар таҳияи сохтор ва анҷом додани таҳқиқоти диссертатсионӣ, инчунин муайянсозии ҳадафу вазифаҳои асосии он, зиёда аз 90 фоизро ташкил медиҳад. Муаллиф шахсан маводи аввалияро ҷамъоварӣ намуда, коркарди онро бо дарназардошти вазифаҳои таҳқиқот ва мақсади диссертатсия бевосита анҷом додааст (ҳисса 100%).

Муаллиф таҳлили хусусиятҳои сироятҳои зухравиро бо дарназардошти омилҳои синнусолӣ ва касбии гурӯҳҳои осебпазирӣ аҳолии ташкил ва бомуваффақият баргузор намудааст (ҳисса 100%). Ғайр аз ин, муаллиф асбобу анҷоми пурсишу назарсанҷии сотсиологиро таҳия намуда, пурсишномаҳоро барои омӯзиши гурӯҳҳои осебпазирӣ аҳолии дар муассисаҳои КАТС, диспансерҳои пӯсту зухравӣ ҷиҳати пешгирӣ, сари вақт

муайян намудани ҳолатҳои сироят ва роҳандозии чорабиниҳои профилактикӣ таҳия кардааст.

Ҳамаи хулосаҳо ва муқаррароти пешниҳодшуда барои ҳимояи диссертатсия, бар пояи таҳлилу баррасиҳои мустақими илмӣ муаллиф таҳия гардидаанд, ки ҳиссаи онҳо беш аз 90 фоизро ташкил медиҳад.

Мутобиқи нақшаи таҳқиқот, дар минтақаҳои Кӯлоб ва Бохтари вилояти Хатлон таҳқиқоти саҳроӣ гузаронида шуданд, ки ҳадафи он омӯзиши вазъи зиндагӣ ва шароити иҷтимоии гурӯҳҳои осебпазири аҳоли, бахусус муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо, буд. Ин таҳқиқотҳо дар ду марҳила анҷом дода шуда, дар натиҷа сабабу омилҳои қаблан номаълум ва мушкилоти ҳоси соҳа ошкор гардиданд.

Дар асоси ин натиҷаҳо хулосаҳои зарурӣ бароварда шуда, онҳо заминаи асосии таҳия ва такмили тадбирҳои пешгирӣ ва идоракунии сироятҳои сироятӣ барои гурӯҳҳои осебпазирро фароҳам овардаанд.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқ дар маҷалаҳои тақризшавандаи илмӣ. Аз рӯйи натиҷаҳои диссертатсия, 11 мақолаи илмӣ таҳия ва ба нашр расонида шудаанд, ки 6-тои онҳо дар нашрияҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Комиссияи олии Аттестатсионии назди Вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия ба табъ расидаанд. Ин мақолаҳо ба таври васеъ муҳимтарин ҷанбаҳои таҳқиқотро фаро гирифта, аҳамияти илмӣ онҳо аз ҷониби муҳаққиқон эътироф гардидааст.

Дар боби якум (шарҳи адабиёт) ҷамъбасти таҳлили адабиёти илмӣ нишон дод, ки таҳқиқоти қаблии вобаста ба бемориҳои сироятии зухравӣ асосан ба ҷанбаҳои тиббӣ, биологӣ ва иҷтимоии ин бемориҳо равона шудаанд. Дар ин таҳқиқотҳо аҳамияти омилҳои эпидемиологӣ, хусусиятҳои клиникӣ ва хусусиятҳои иҷтимоии паҳншавии ин сироятҳо возеҳ баррасӣ гардидааст. Ҳарчанд таҳқиқотҳои мавҷуда дар ташаккули заминаи илмӣ барои пешгирии ин бемориҳо саҳми назаррас гузоштаанд, масъалаҳои марбут ба коркарди стратегияҳои мақсаднок ва фарогир барои гурӯҳҳои осебпазири аҳоли, бахусус муҳоҷирони меҳнатӣ, то ҳол пурра мавриди омӯзиш қарор нагирифтаанд.

Илова бар ин, дар адабиёти соҳавӣ камбудии дар омӯзиши робитаҳои байни омилҳои иҷтимоӣ, шароити иқтисодӣ ва рафтори инфиродӣ бо сатҳи гирифтӣ ба ин бемориҳо мушоҳида мешавад. Ҳамзамон, нарасидани маълумот оид ба самаранокии тадбирҳои пешгирӣ, ки ба гурӯҳҳои муайяни аҳоли нигаронида шудаанд, як камбудии ҷиддии пажӯҳишҳо ба ҳисоб

меравад. Махсусан, аз камбуди равишҳои интегралӣ таҳлили омилҳои мухталиф ва таъсири онҳо ба паҳншавӣ ва пешгирии сироятҳои мазкур қайд карда мешавад.

Аз ин лиҳоз, таҳқиқоти мазкур на танҳо бо мақсади пурра намудани холигиҳои мавҷуда дар самти таҳқиқоти қаблӣ, балки бо пешниҳоди усулҳои муассири пешгирии аввалия таҳия гардидааст. Омӯзиши ҳамаҷонибаи омилҳои вобаста ба синну сол, шароити иҷтимоӣ, ҷойи истиқомат ва хусусиятҳои касбии гурӯҳҳои осебпазирӣ аҳоли, инчунин таҳияи стратегияҳои мақсаднок барои пешгирии сироятҳо, аҳамияти амалии назарраси ин таҳқиқотро ташаккул медиҳад.

Таҳқиқоти мазкур, бо пешниҳоди роҳҳои нави ҳал барои масоили муҳими тандурустӣ, на танҳо барои тақмили асосҳои назариявии пешгирии сироятҳо, балки барои татбиқи амалии тадбирҳои самарабахш дар минтақаҳои осебпазир ва байни гурӯҳҳои махсус муҳим мебошад. Ҳамин тариқ, натиҷаҳои ин таҳқиқот метавонанд ба таври қобили мулоҳиза дар баланд бардоштани сатҳи тандурустӣ ва беҳбуди сифати зиндагии аҳоли саҳм гузоранд.

Дар боби дуюм (мавод ва методҳои таҳқиқот) қайд кардан лозим аст, ки методи сотсиологӣ ҳамчун яке аз равишҳои асосӣ дар таҳқиқоти иҷтимоӣ-гигиенӣ дар соҳаи тандурустӣ муҳимият ва самаранокии худро нишон дод. Он имконият фароҳам овард, ки масъалаҳои асосии таҳқиқот, аз ҷумла омӯзиши омилҳои вобаста ба бемориҳои зухравӣ, бо таваҷҷуҳ ба синну сол, шароити иҷтимоӣ ва рафтори гурӯҳҳои осебпазир, мушаххас гарданд. Дар раванди таҳқиқот, равиши сотсиологӣ барои ҷамъоварӣ, таҳлил ва арзёбии маълумоти ибтидоӣ истифода шуда, таваҷҷуҳи махсус ба аҳолии осебпазир, бахусус муҳоҷирони меҳнатӣ, дода шуд.

Таҳқиқот аз марҳилаҳои дақиқи ҷамъоварӣ ва таҳлили маълумот иборат буд, ки тавассути пурсишҳо ва мусоҳибаҳои мақсаднок сурат гирифт. Ин равиш имкони ба даст овардани иттилооти муфассалро дар бораи вазъи эпидемиологӣ ва омилҳои марбут ба сироятҳо фароҳам овард. Маълумоти ҷамъоваришуда на танҳо барои таҳияи тавсияҳои илмӣ ва амалии ҳалли мушкилоти бемориҳои зухравӣ, балки барои ташаккули барномаҳои миллии пешгирӣ ва тағйир додани рафтори гурӯҳҳои осебпазир истифода гардиданд.

Ин пажӯҳиш бо истифода аз методҳои гуногун, аз ҷумла таҳлили комплексӣ, омӯрӣ ва сотсиологӣ, шароити воқеии эпидемиологиро таҳлил намуда, ба таҳияи хулосаҳо ва тавсияҳои амалии фарогир мусоидат кард. Он

аҳамияти назарраси назариявӣ ва амалӣ дошта, ҳамчун заминаи асосӣ барои таҳияи стратегияи миллии пешгирии бемориҳои зухравӣ хизмат мекунад.

Дар боби сеюми диссертатсия таҳлили вазъи соҳаи тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии минтақаҳои ҷануби Ҷумҳурии Тоҷикистон. Таҳлили системаи пешгирии сироятҳои зухравӣ дар Тоҷикистон нишон медиҳад, ки ин низом, монанди аксари кишварҳои пасошӯравӣ, ҳанӯз ба стандартҳои муосири тибби исботшуда ҷавобгӯ нест. Барои ҳалли ин мушкилот зарур аст, ки стратегияи ҷомеи пешгирикунанда таҳия ва татбиқ карда шавад. Самти афзалиятноки фаъолият бояд ба баланд бардоштани сатҳи маърифати тиббӣ ва беҳдошти аҳоли равона гардад. Барномаҳои иттилоотӣ маърифатӣ бояд гурӯҳҳои мақсадноки зеринро фаро гиранд: хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва литсейҳо, донишҷӯёни коллеҷҳои ғайритиббӣ, гурӯҳҳои осебпазири аҳоли ва муҳоҷирони меҳнатӣ. Чунин муносибати ҳамаҷониба имкон медиҳад, ки самаранокии чорабиниҳои пешгирикунанда ба таври назаррас баланд бардошта шавад.

Дар даврони соҳибистиклолии кишвар, раванди таҷдиди сохтори соҳаи тандурустӣ ба роҳ монда шуд. Ин раванд таҳияи заминаҳои қонунгузорӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, такмили низоми идоракунӣ, маблағгузорӣ, рушди ёрии аввалияи тиббӣ санитарӣ ва тибби оилавино дар бар мегирад. Ҳамчунин, барқарорсозӣ ва таъмири муассисаҳои муолиҷавӣ, профилактикӣ ва фарматсевтӣ густариш меёбад.

Омилҳои асосие, ки ба ислоҳоти соҳаи тандурустӣ мусоидат карданд, инҳо мебошанд: афзоиши сатҳи беморшавӣ, паст шудани сифати хизматрасониҳои тиббӣ, маблағгузориҳои нокифоя, афзоиши пардохтҳои ғайрирасмӣ, муҳоҷирати мутахассисон аз соҳа, мушкилоти дастрасӣ ба ёрии тиббӣ ва паст будани сатҳи идоракунӣ ва маъмурият дар соҳаи нигоҳдории тандурустӣ.

Дар доираи татбиқи барномаҳои миллии пешгирикунанда, аз соли 2017 дар Тоҷикистон шабакаи махсуси марказҳои тиббӣ-машваратӣ барои ҷавонон таъсис дода шудааст. Ин ташаббус бо дастгирии молиявӣ техникаи созмонҳои байналмилалӣ, аз қабili КАРЕ, Ҳазинаи глобалӣ, ЮНИСЕФ ва ТУТ амалӣ шудааст. Дар маҷмӯъ, 18 шӯъбаи махсусгардонидашуда дар шаҳру ноҳияҳои кишвар ба фаъолият оғоз намуданд. Ҳадафи асосии ин марказҳо беҳтар намудани дастрасии ҷавонон ва гурӯҳҳои осебпазир ба хизматрасониҳои тиббӣ машваратӣ мебошад. Самтҳои асосии фаъолияти марказҳо иборатанд аз: пешгирии рафторҳои хатарнок, ҳомиладорӣ барвақт, наҷъамандӣ, майзадагӣ ва бемориҳои сироятии роҳи таносулӣ, аз ҷумла

ВНМО. Хизматрасониҳо на танҳо барои гурӯҳҳои осебпазир, балки барои аъзои оилаи онҳо низ пешбинӣ шудаанд.

Ҳамчунин, дар саросари ҷумҳурӣ 24 маркази боварӣ, аз ҷумла 8 хучра дар минтақаҳои вилояти Хатлон барои наҷъамандони тазриқӣ, ва 3 хучраи дӯстона барои заноне таъсис дода шудаанд, ки бо хизматҳои шахвонӣ машғуланд. Дар ин марказҳо ба мизочон маводи таълимӣ, муҳофизатӣ, ташхис ва табобати сироятҳои зухравӣ ройгон пешниҳод мегардад. Мизочон метавонанд маслиҳат оид ба пешгирии бемориҳои зухравӣ ва ВНМО гирифта, таҳти ташхис қарор гиранд ва дар ҳолати ошкор шудани беморӣ бо табобати ройгон фаро гирифта шаванд.

Сатҳи баланди хатарҳои рафторӣ миёни гурӯҳҳои асосӣ ва осебпазирӣ аҳоли дар паҳншавии бемориҳои зухравӣ нақши калидӣ мебозад. Афзоиши ҳолатҳои нави сироятбӣ дар кишварҳои будубоши муваққатӣ зарурияти ҷалби гурӯҳҳои осебпазирро ба омӯзиши махсус ва барномаҳои пешгирӣ ба миён овардааст.

Ҳамин тавр, ҷорӣ намудани механизми баланд бардоштани сатҳи миқдори иттилооти ҷавонон, аз ҷумла гурӯҳҳои осебпазирӣ аҳоли, оид ба пешгирии бемориҳои сироятӣ, бахусус бемориҳои зухравӣ, дар заминаи ҳамкории байнисоҳавӣ, ҷораи муҳим ва зарурӣ махсуб мешавад.

Боби чорум натиҷаи пурсиши иҷтимоии гурӯҳҳои осебпазире, ки ба мутахассисони соҳавӣ, аз ҷумла ба духтурони минтақавӣ муроҷиат кардаанд. Дар маҷмӯъ, натиҷаҳои таҳқиқоти анҷомёфта ва хулосаҳои коршиносони Бюрои минтақавии ТУТ ва муҳаққиқони ватанӣ собит мекунанд, ки паҳншавии бемориҳои сироятӣ бо камбудихо дар қорҳои иттилоотӣ маърифатӣ, махсусан дар минтақаҳои буду боши муваққатӣ, алоқаманд мебошад. Интиқоли бемориҳои сироятӣ, аз ҷумла ҳолатҳое, ки сироятҳо дар шакли «пинҳон» қарор доранд, ва бемориҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ хатарнок, асосан ба рафтори гурӯҳҳои осебпазирӣ аҳоли, камбизоатии онҳо ва паст будани сатҳи фарҳанги санитарӣ вобаста аст.

Барои татбиқи самараноки барномаҳои давлатӣ ва соҳавӣ зарурати таҳкими ҳамкориҳои мутахассисони бахшҳои мухталиф, аз ҷумла диспансерҳои пешгирии бемориҳои пӯсту зухравӣ, муассисаҳои КАТС ва ташкилотҳои ғайридавлатӣ ба миён омадааст.

Ҳангоми таҳияи лоиҳаи дурнамои пешгирии бемориҳои сироятӣ, аз ҷумла бемориҳои ҷанбаашон иҷтимоӣ, дар сатҳи шахру ноҳияҳо, роҳбарони муассисаҳои КАТС бояд кӯшишҳои худро ба ҳалли мушкилоти маблағгузорӣ,

тағйири сохтори хизматрасонӣ ва беҳтар намудани дастрасии кумакҳои тиббӣю иҷтимоӣ ба аҳоли равона созанд.

Илова бар ин, дар кӯтоҳтарин муҳлат фаъолияти Раёсати тандурустии вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд бо дарназардошти афзалиятҳои стратегии ҳифзи саломатӣ таҷдид карда шавад. Ин тадбир ба таъмини баробарии дастрасии аҳолии минтақаҳо ба кумакҳои саривақтӣ ва босифати муолиҷавию профилактикӣ, инчунин иҷрои самараноки вазифаҳои муассисаҳо ва гузаронидани чорабиниҳои пешгирикунанда мусоидат мекунад.

Боби панҷум самаранокии барномаҳои мақсадноки пешгирӣ аз паҳншавии бемориҳои сироятӣ таносули дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қайд карда шудааст ки, дар Тоҷикистон омилҳои объективии паҳншавии сироятҳои зухравӣ вучуд доранд, ки ба рафтори гурӯҳҳои осебпазир, аз ҷумла нашъамандон ва шахсоне, ки алоқаи беҳатарро риоя намеkunанд, вобаста аст. Бо афзоиши бемориҳои сироятӣ, таҳияи барномаҳои соҳавӣ ва татбиқи чораҳои пешгирикунанда барои беҳбуди вазъи саломатии аҳоли зарур аст. Вазорати тандурустӣ дар ҳамкорӣ бо ҷомеа тадбирҳои мушаххас меандешад, ки ба таҳкими инфрасохтор, тарғиби тарзи ҳаёти солим ва истифодаи технологияҳои иттилоотӣ равона гардидаанд.

Истифодаи технологияҳои иттилоотӣ ва гузариш ба системаҳои электронӣ барои идоракунии муассисаҳои тандурустӣ муҳим доништа мешавад. Барномаҳои иттилоотӣ ва тарбиявӣ махсусан барои ҷавонон ва гурӯҳҳои осебпазир мусоидат меkunанд, то онҳо одатҳои солимро ташаккул диҳанд ва саломатии худро беҳтар созанд. Ҳамоҳангии байнисоҳавӣ ва таъмини баробарии дастрасӣ ба хизматрасониҳои тиббӣ ҳамчун чораҳои стратегӣ тавсия дода мешаванд.

Боби шашум таҳқиқотҳо оиди норасоии ҷиддии соҳаи тандурустиро дар солҳои 2012–2015 нишон медиҳад. Барномаҳое, ки аз соли 2017 роҳандозӣ шудаанд, барои пешгирии бемориҳои сироятӣ ва баланд бардоштани маърифати гурӯҳҳои осебпазир, аз ҷумла муҳоҷирон, таҳия гардидаанд. Гарон будани хизматрасониҳои тиббӣ ва маоши паст боиси афзоиши муҳоҷирати мутахассисон ва идома ёфтани паҳншавии бемориҳо гардид.

Стратегияи солимии аҳоли барои солҳои 2021–2030, механизмҳои байнисоҳавӣ ва чораҳои маърифатӣ-гигиенӣ ба таҳкими мубориза бо бемориҳои сироятӣ нигаронида шудаанд. Баррасии умумӣ тақозо мекунад, ки муносибати мураккаб бо ин мушкилот ва омодагии ҷомеа афзоиш ёбад. Маҳз

чунин тадбирҳо имкон медиҳанд, ки ҳифзи саломатии аҳолии Тоҷикистон ба сатҳи баланд бардошта шавад.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсия ба ҳамаи талаботҳои муқаррарнамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра мутобиқат мекунад. Он сохтор ва мундариҷаи заруриро, ки аз тарафи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар шудааст, доро буда, ҳамаи қисматҳои ҳатмии диссертатсияро дар бар мегирад. Мазмунӣ диссертатсия бо принципҳои илмӣ, асоснокии назариявӣ ва аҳамияти амалӣ мутобиқат намуда, саҳми назарраси илмиро дар самти мавриди пажӯҳиш таъмин менамояд.

Талаботҳои фанӣ ва услубӣ, аз ҷумла формати ҳуҷҷат, тартиби пешниҳоди ҷадвалу расмҳо ва истинодҳо, риоя шудаанд. Муаллиф бо нашри мақолаҳои илмӣ дар нашрияҳои тақризшавандаи дохилӣ ва байналмилалӣ, ки ба мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ равона шудаанд, талаботҳои КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷро намудааст. Инчунин, ҳуҷҷатҳои пешниҳодҳои диссертатсия дорои манфиатҳои назариявӣ ва амалӣ мебошанд, ки барои ҳалли мушкилоти мавриди баррасӣ саҳми назаррас мегузоранд.

Диссертатсия тибқи талаботҳои амалкунандаи ҷорӣ омода ва пешниҳод шуда, бо риояи тамоми санадҳои меъёрии КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ҳимоя омода аст. Ба ин далел, диссертатсия ба таври пурра ба ҳамаи талаботҳои амалкунанда мувофиқат мекунад.

Мутобиқати таҳассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ. Таҳассуси илмӣ довталаб Курбонов Назаралӣ Талабович ба ихтисоси илмӣ дархостшаванда 14.02.03 – Сихатии ҷомеа ва тандурустӣ мувофиқат мекунад.

Таҳқиқи диссертатсионӣ аз ҷиҳат қобили дастгирӣ мебошад, ки он ба ҳалли масъалаҳои муҳими илмӣ, иҷтимоӣ ва амалӣ равона гардидааст. Дар раванди таҳқиқот масъалаҳои мубрам, аз ҷумла паҳншавӣ ва пешгирии сироятҳои зуҳравӣ, ки таъсири назаррасе ба саломатӣ ва некӯаҳволии гурӯҳҳои осебпазири аҳоли доранд, мавриди омӯзиши ҳамаҷониба қарор дода шудаанд.

Таҳқиқот на танҳо заминаҳои назариявӣ ва илмӣ барои пешгирии ин бемориҳо пешниҳод мекунад, балки бо истифода аз равишҳои илмӣ, усулҳои татбиқи амалии чорабиниҳо, ки барои кам кардани хавфи сироят дар гурӯҳҳои аҳоли равона шудаанд, таҳия гардидааст. Дар доираи корҳои

анҷомдодашуда, равишҳои муосири таҳлилӣ ва сотсиологӣ барои дарки амиқи омилҳо, равандҳо ва таъсирот истифода шудаанд.

Илова бар ин, натиҷаҳои диссертатсия на танҳо ба пешрафти илми тиб мусоидат мекунанд, балки барои таҳияи стратегияҳои миллии пешгирӣ, тағйир додани рафтори гурӯҳҳои осебпазир ва баланд бардоштани сатҳи маърифат ва фарҳанги санитарии аҳоли низ замина мегузоранд.

Ба ғайр аз ин, арзиши амалӣ ва татбиқии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки хулосаву тавсияҳои илмӣ ба таври мустақим метавонанд дар сохторҳои тандурустӣ, диспансерҳои махсусгардонидашуда, муассисаҳои таълимӣ ва барномаҳои миллии соҳа истифода шаванд.

Ҳамин тариқ, диссертатсия ба талаботи илмии Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯ буда, аҳамияти назариявӣ, илмӣ ва амалӣ дорад, ки онро як таҳқиқоти муҳиму дастгиришаванда месозад.

Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба диссертатсия. Новобаста аз дастоварду муваффақиятҳо ва пешниҳодҳои ҳадафмандона диссертатсияи мазкур аз норасоӣҳо ва ғалатҳое, ки хусусияти ҷузъӣ доранд ҳолӣ нест ва камбудии ҷойдошта сифати баланди илмии диссертатсияро коста намегардонад.

Автореферати диссертатсия тибқи тартиби муқарраргардида барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои тиббӣ таҳия гардида, мазмунӣ асосии қори таҳқиқиро инъикос менамояд ва дар он натиҷаҳои назарраси илмӣ асоснок гардида, шарҳи пурраи худро ёфтаанд.

Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия. Хулоса, диссертатсияи Қурбонов Назаралӣ Талабович дар мавзӯи “Такмили тадбирҳо оид ба пешгирии бемориҳои зухравӣ дар байни гурӯҳҳои осебпазирӣ аҳоли” аз рӯи ихтисоси 14.02.03 – Сихатии ҷомеа ва тандурустӣ дар сатҳи зарурии илмӣ анҷом ёфта, аз ҷиҳати мазмун ба талаботи мавҷудбуда мутобиқ мебошад.

Диссертатсияи ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқат намуда, муаллифи он ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои тиббӣ аз рӯи ихтисоси 14.02.03 – Сихатии ҷомеа ва тандурустӣ арзанда мебошад.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқарароти бандҳои 76-79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 тасдиқ гардидааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

Такриз аз ҷониби доктори илмҳои тиб, профессор, мудири кафедраи
сиҳати ҷомеа ва тандурустӣ, омили тиббӣ бо курси таърихи тиббӣ
донишқада Аламхон Аҳмедов омода гардидааст.

Такриз дар ҷаласаи Шурои экспертии байникафедравӣ доир ба фанҳои
бемориҳои дарунӣ, сиҳати ҷомеа, тандурустӣ ва иҷтимоии МТҒ
“Донишқадаи тиббӣ-иҷтимоии Тоҷикистон” муҳокима ва дастгирӣ карда
шудааст (протокол № 01 аз 29 апрели соли 2025).

Дар ҷаласаи кафедра иштирок доштанд: 13 нафар.

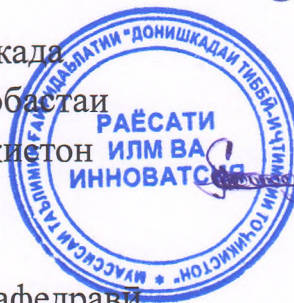
Натиҷаи овоздиҳӣ: тарафдор – 13 нафар, зид – нест, бетараф – нест.

Муовини раиси Шурои экспертии
байникафедравӣ доир ба фанҳои
бемориҳои дарунӣ, сиҳати ҷомеа,
тандурустӣ ва иҷтимоии донишқада, н.и.т.

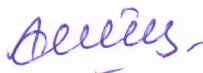
Мижғони Сорбон

Эксперт, муовини ректори донишқада
оид ба илм ва инноватсия, узви вобастаи
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон
д.и.т., профессор

А.Аҳмедов

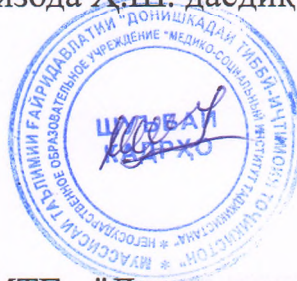
Котиби Шурои экспертии байникафедравӣ,
мудири кафедраи бемориҳои дарунии
донишқада, н.и.т.

Ҳ.Ш.Рофизода

Имзоҳои М.Сорбон, А. Аҳмедов ва Рофизода Ҳ.Ш. дасдиқ мекунам.

Сардори шӯбаи кадрҳои
МТҒ “Донишқадаи тиббӣ-иҷтимоии
Тоҷикистон”

Оқилзода И.

Суроғаи муассисаи пешбар: МТҒ “Донишқадаи тиббӣ-иҷтимоии
Тоҷикистон”, 734064, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, кучаи К. Сеткина 2.
Телефон: (+992) 918 67 74 48. Факс: (+992) 918 67 74 48. Почтаи электрони:
dtit082020@gmail.com